

Spøgelsesbilisme

Af seniorforsker Lotte Larsen
ll@transport.dtu.dk
DTU Transport

Spøgelsesbilisme er en betegnelse, der anvendes om bilister, der kører mod færdselsretningen på en motorvej. Det er et problem der optræder i mange lande og skaber utryghed på motorvejene. De fleste af de udenlandske undersøgelser, der er foretaget på området, har lagt mest vægt på vejforholdene, men i de senere år er man begyndt at se mere på trafikanten. I Danmark iværksatte Vejdirektoratet i 2010 en undersøgelse, der i høj grad sætter fokus på spøgelsesbilisten: Hvad ved vi, om de bilister, der er registreret for at køre mod færdselsretningen på motorvejene? Ved at belyse karakteristiske forhold ved disse spøgelsesbilister, kan man få en større viden om, hvilke tiltag der kan have en forebyggende effekt.

Indledning

Hvordan kan det være, at nogle bilister ender med at køre mod færdselsretningen på en motorvej? Med udgangspunkt i de spøgelsesbilister, der registreres af politiet, ses der på, hvilke manøvrer og hvilke forhold hos trafikanten der har medvirket til dette. Dataindhentningen omfatter gennemlæsning af 100 politirapporter over spøgelsesbilister fra 1999 – 2009, samt interviews med 15 spøgelsesbilister og 8 pårørende. Omfanget af spøgelsesbilisme er dog langt større, idet kun et fåtal af bilisterne pågribes af politiet. De fleste når således selv at komme væk fra motorvejen, inden politiet når frem.

Resultater

Overordnet gør det sig gældende, at 64 af de 100 spøgelseskørsler foregik medens det var mørkt, hvor det kan være vanskeligere at orientere sig end i dagslys. Især for ældre kan det være ubehageligt, da evnen til at se i mørke kan svækkes med alderen.

73 af de 100 spøgelsesbilister var mænd. I det følgende ses først på fordelingen på alder og manøvre, hvorefter der ses på de enkelte manøvrer og de forhold hos trafikanterne, der gør sig gældende i den forbindelse.

Fordeling efter alder og manøvre

Som det ses i tabellen nedenfor, er 29 af spøgelsesbilisterne kørt ned ad en frakørsels rampe, og næsten ligeså mange – 28 – er vendt på motorvejen eller ved et betalingsanlæg. Begge tal kan i realiteten være højere, eftersom ca. 1/3 af spøgelsesbilisterne ikke husker noget om, hvordan det startede. Den manglende hukommelse skyldes ofte stærk beruselse eller der er tale om ældre, som er meget konfuse eller er demente.

Manøvre	Alder				Total
	18-24	25-44	45-64	>65	
Frakørsel	1	10	4	14	29
Rasteplads – forkert ud	1	2	3	1	7
Vending ved betalingsanlæg	1	3	0	0	4
Vending på motorvejen	4	4	6	10	24
Andet (bakning, vejarbejde)	0	0	5	0	5
Uvist	5	10	4	12	31
Total	12	29	22	37	100

Tabel 1 – Manøvrer, der har ført til spøgelseskørsel, fordelt på bilistens alder

Tallene i tabellen er små, men i forhold til manøvrerne kan det se ud som om der er en tendens til at de ældre og de 25 - 44-årige lidt oftere kommer til at køre ned ad en frakørselsrampe, medens de 18-24-årige lidt oftere har vendt på motorvejen. De 54-64-årige fordeler sig mere jævnt på manøvrerne. I betragtning af, at ca. 1/3 af manøvrerne er ukendte, kan det imidlertid ikke udelukkes at den reelle fordeling har været anderledes.

Når spøgelseskørsel starter ved en frakørsel

I 18 tilfælde er bilisten kørt ned ad en frakørselsrampe i mørke. I forhold til alle de 29 bilister der er kørt ned ad en frakørsel vides det i 4 tilfælde ikke, hvilken frakørsel bilisten har benyttet, og i 4 andre tilfælde er der tale om selvmordsforsøg, hvorfor det for disse 8 ikke er relevant at se på vejens udformning. For de resterende 21 gælder det, at 12 kører ned ad frakørsler ved rampekryds ved ruderanlæg hhv. kløveranlæg, mens 8 kører ned ad frakørsler i forbindelse med rundkørsler som har fra 4 og op til 8 ben. Her kommer de til at svinge af for tidligt eller for sent og kommer derved til at køre ned ad en frakørselsrampe. Den sidste frakørselsrampe lå ved en etapeafslutning.

Kun i et enkelt tilfælde har der været tale om at køre ned ad en frakørselsrampe, fordi man har taget fejl af skiltningen.

Enkelte af rampeanlæggene er af Vejdirektoratet vurderet som komplicerede, men i langt flere tilfælde synes problemet at ligge hos trafikanterne. I alt var 14 bilister i en tilstand, hvor deres mentale eller fysiske evner var reduceret: 2 ud af 14 ældre bilister var begyndende demente, 5 bilister var psykisk syge, 1 var epileptiker; 6 bilister var alkoholpåvirkede med promiller mellem 1,7 og 2,9. To af disse var også påvirket af narkotika. I de 15 øvrige tilfælde, hvor bilisten er kørt ned ad en frakørselsrampen er der i 12 tilfælde tale om ældre, heraf kørte halvdelen i mørke.

Når bilisten vender på motorvejen

Der er i alt 28 bilister, der vender på motorvejen, heraf 4 i forbindelse med et betalingsanlæg. At vende på motorvejen er som regel en bevidst beslutning. De begrundelser bilisterne giver for at de har foretaget en vending er: Man er kørt for langt i forhold til en bestemt frakørsel. Man skulle slet ikke have været på motorvej. Man troede at man kørte på en landevej, og derfor havde lov til at vende. Man var ikke kommet fra motorvejen i tide og nærmede sig et betalingsanlæg for enden af en bro, men da man ikke ville betale, vendte man og kørte tilbage mod færdselsretningen.

I forhold til bilisterne gør følgende sig gældende: 15 var i en tilstand, hvor deres mentale eller fysiske evner var reduceret: 2 ud af i alt 10 ældre vurderes som værende i en mental tilstand, som kan have påvirket kørslen. For syv af de 28 bilister har sygdom formentlig været en medvirkende faktor. I tre

tilfælde var der tale om fysisk sygdom, i andre 3 tilfælde om psykiske lidelser, medens den sidste betegnes som psykisk uligevægtig. Syv af spøgelsesbilisterne er spirituspåvirkede, med promillestørrelser fra 0,5 – 2,5, med flest i den høje ende. En enkelt har taget ecstasy. Nogle gange optræder flere faktorer hos samme bilist, hvorfor hyppigheden af faktorer er større end antallet af bilister.

Rastepladser

Der er i perioden syv tilfælde, hvor en bilist kører ud fra en rasteplads ad frakørselsbanen. Seks af de 7 bilister i denne gruppe er spirituspåvirkede: To har en promille på mellem 0,5 og 1, medens de resterende fire alle kører med over 2 ‰ – en enkelt er helt oppe på 3,05 ‰. En af spøgelsesbilisterne kører lastbil med sættevogn. I nogle tilfælde har man siddet og drukket sammen med andre på rastepladsen. I fire af de 7 tilfælde ender kørslen med et uheld.

De uvise manøvrer

For 31 af hændelserne er det uvist, hvordan spøgelseskørslen er opstået; i nogle tilfælde skyldes det, at kørslen ender med et uheld, hvor bilisten dør. I andre tilfælde skyldes det, at bilisten var spirituspåvirket eller forvirret/konfus/dement.

Hvordan ender spøgelseskørslen

Der er stor forskel på, over hvor lang en strækning spøgelseskørslen er foregået. For ca. en tredje del af bilisterne er dette ikke klarlagt. For de øvrige strækker det sig fra under 100 m til ca. 30 km.

33 af bilisterne opdager selv, at de kører mod færdselsretningen, men næsten ingen af dem ved, hvad de skal gøre. Situationen er ekstra vanskelig, fordi de ofte befinder sig i vognbanen tættest på midterrabatten, idet de har holdt til højre i forhold til deres kørselsretning. Flere af disse bilister handler i panik og forsøger at vende, eller standser i midterrabatten. Andre fortsætter i håb om at der kommer en frakørsel, så de kan komme af motorvejen, eller at der kommer et hul i midterautoværnet, så de kan komme over i den rigtige kørebane.

Ca. halvdelen af de 100 spøgelseskørsler - i alt 45 - resulterer i uheld.

Uheldstype / Bilistens tilstand	Dødsuheld	Uheld med alvorlig personskade	Uheld med let person- skade	Materiel- skadeuheld	Ingen uheld	Total
Påvirket af alkohol	4	5	4	7	15	35
Påvirket af narko/medicin	0	0	0	0	4	4
Påvirket af sygdom	1	1	4	4	4	14
Påvirket af demens el.lign.	2	2	0	2	3	9
I alt påvirket af sin tilstand	7	8	6	12	25	58
Øvrige trafikanter >=65 år	1	1	1	5	15	23
Øvrige trafikanter <65 år	0	0	0	4	15	19
Total	12	29	22	37		100

Tabel 2 – Spøgelsesbilister påvirket af deres tilstand fordelt på uheldsalvorlighed

Tabellen ovenfor viser spøgelsesbilisternes uheld og deres alvorlighedsgrad – her relateret til bilistens tilstand.

I alt er 58 af bilisterne i en tilstand, som reducerer deres evne til at køre bil. Heraf ender kørslen i 33 tilfælde i et uheld. Denne gruppe har således i højere grad end de øvrige været indblandet i uheld. De

står for 7 af de 8 dødsuheld, og for personskadeuheldene i alt står de for 21 af 24 uheld. Der er således forskel på spøgelsesbilisternes farlighed, alt afhængig af deres fysiske og mentale helbred og kapacitet.

Forebyggelse

Som det ses spiller trafikantens tilstand en stor rolle i forhold til spøgelsesbilisme og dens farlighed. Men forebyggelsen af dette må ske i et bredere perspektiv, idet kørsel under påvirkning af alkohol, narkotika eller sygdom også foregår på andre veje end motorveje. Der er dog også forebyggelse af mere vejteknisk karakter, som specifikt kan udføres, med henblik på at undgå at spøgelseskørsel opstår. Sådanne tiltag retter sig naturligt nok mod de tilfælde, hvor trafikanterne kommer til at køre ned ad en frakørselsrampe. Det drejer sig her om, at bilisterne har overset skiltningen med indkørsel forbudt, og det er derfor vigtigt at selve rampeudformningen gør det vanskeligt at køre ned ad frakørselsrampen, medens indkørsel på tilkørselsrampen gøres så let som muligt.

Det drejer sig imidlertid også om at vejene er udformet så trafikanterne i god tid får mulighed for at få overblik over den vej, de skal køre, ligesom man i god tid inden komplicerede kryds og rundkørsler bør informere via skiltning og vejafmærkning om, hvilken bane man skal vælge.

Derudover er der kommet forskellige nyere tiltag til, som fx pigge og andet som kan etableres på frakørslerne og motorvejen, og som reagerer, når trafikanterne kører den forkerte vej. Sådanne tiltag er man da også begyndt at forsøge sig med.

Hvad angår vending på motorvejen, er det imidlertid kun information, der kan forebygge – eksempelvis information om hvordan man skal forholde sig, hvis man opdager, at man kører mod færdselsretningen på en motorvej. Vejdirektoratet har da også udgivet en folder om dette med følgende budskaber:

Kør ud i rabat eller nødspor
Tænd havariblinket
Ring herefter 112 – Alarmcentralen
Afvvent politiet og hjælp til at få vendt bilen

Om undersøgelsens repræsentativitet

Resultaterne peger på, at de spøgelsesbilister, der bliver registreret, næppe er et repræsentativt udsnit af alle spøgelsesbilister. De spøgelsesbilister, der ikke registreres, har antageligt selv opdaget deres fejltagelse, og har været i stand til selv - eller ved hjælp fra andre trafikanter - at komme væk fra motorvejen. Hvis man ikke selv har været klar over sin fejltagelse, eller hvis ens mentale tilstand er forringet, så er sandsynligheden for at man slipper ud af situationen selvfølgelig mindre – og sandsynligheden for at man bliver registreret større. De registrerede bilister vil således for manges vedkommende høre til den mere problematiske del af spøgelsesbilisterne set i et trafikikkerhedsperspektiv.